

Петро САБАТ

**ПОЯСНЕННЯ БОГОСЛОВСЬКИХ ТЕРМІНІВ:
ПОСВЯЧЕННЯ, ОСВЯЧЕННЯ ТА БЛАГОСЛОВЕННЯ¹
ЗГІДНО З ВІРОВЧЕННЯМ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-
КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ**

У цій публікації представлено розуміння богословських термінів: посвячення, освячення та благословення. Вказано, чим церковні посвячення, освячення та благословення подібні до 7 Святих Таїнств, а також чим вони різняться від них. Особливу увагу звернено на те, чим між собою різняться церковні посвячення, освячення та благословення згідно з віровченням Української Греко-Католицької Церкви.

Ключові слова: богословська термінологія, значання богословських термінів, посвячення, освячення, благословення

¹ Дане питання термінологічного розрізнення розглядалося при написанні Катехизму УГКЦ. Див. Архів засідань опрацювання літургійної частини Катехизму УГКЦ. Мої пропозиції щодо розрізнення термінів були прийняті на обговоренні, але потім трохи розмито розписані див. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос — наша Пасха»*. Львів 2011, п. 500-509.

Вступ

Християнин щодня і щохвилини свого земного життя потребує благодаті Божої, тому в Церкві для духовного росту християнина, окрім 7 Святих Таїнств (Тайн), існують також особливі моління для різних потреб-треб, які звершуються через молитви або чини та іменуються поставленнями-посвяченнями², освяченнями³ та благословеннями⁴.

У своїй суті церковні посвячення, освячення та благословення подібні до 7 Святих Таїнств бо подібно, як вони, мають видимий знак, але все-таки різняться від 7 Святих Таїнств⁵ такими рисами:

1. вони були установлені не Ісусом Христом, а святою Церквою внаслідок даної їй Ісусом Христом влади, і число їх не є визначене (протягом століть одні можуть з'явитися⁶, інші зникнути⁷);
2. вони не є рівними Святим Таїнствам, бо «не вділяють благодаті Св. Духа на спосіб Св. Таїнств, але через церковну молитву готують до прийняття благодаті і налаштовують до співпраці з нею»⁸.

² Див. *Архиєратикон або Святительський Служебник*, видав Синод УКЦ 1988, с. 174-181.

³ Див. *Архиєратикон або Святительський Служебник*, видав Синод УКЦ 1988, с. 222-265.

⁴ *Требник (освячення і благословення)*. Львів 2010, с. 218-249.

⁵ Сабат П. *Історія виникнення та формування обряду іменування (благословення і освячення) ікон в українських церквах Київської традиції // Журнал з Еклезіології і Церковного права: tevtron*. № 12. Львів 2015, с. 63.

⁶ Наприклад: *Чин благословення і освячення ікон*. Див. *Евхологійон, або Требник митрополита Петра Могили*. Рим 1988, с. 1075-1090.

⁷ Наприклад: *Молитва на орання землі*. Див. *Euchologium slavonicum* (Требник Київський XV — поч. XVI ст.). Апостольська Ватиканська Бібліотека. Фонд Борджіо-Ілліріко № 15, арк. 384 зв.

⁸ *Катехизм Католицької Церкви*, вид. Синод Української Греко-Католицької Церкви 2002, п. 1670 (Див. *Кодекс Канонів Східних Церков*. Львів

Між собою посвячення, освячення та благословення теж різняться⁹. Про те, яка відмінність існує між ними згідно з вченням *Катехизму Української Греко-Католицької Церкви «Христос — наша Пасха»*¹⁰, хочу представити в цій публікації.

Розуміння терміну посвячення

Катехизм Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ) підкреслює: *«Церква... посвячує людей на особливе служіння Богові. Посвячення людей наближають людину до Бога, аж до об'єднання всього у Христі як Главі в Його славному зновупришесті, коли все явиться прославленим. Тепер же знаками цього прославлення є посвячення осіб на різні церковні служіння. Христова Церква посвячує людей на церковне служіння в чинах поставлення»*¹¹.

Із цього випливає, що посвяченнями (які звершуються через чини поставлення чи уведення) називаються ті священні дієства, якими деякі особи призначаються на служіння Богові; вони є:

1. Особові, як, наприклад, поставлення в свічконосця, читця, співця, піддиякона, уведення в протопресвітера, архимандрита¹²...

1995, Кан. 867; Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II. *Constitutio de Sacra Liturgia Sacrosanctum Concilium* (4 dic. 1963) // *Acta Apostolicae Sedis* 56 (1964) 97-138 (Цитовано за: Вселенський Собор — Ватиканський II. *Конституція про Святу Літургію*. Рим -1965-Італія, п. 60-61)).

⁹ Див. Sabat P. *L'Eucologio Kieviano della Biblioteca Apostolica Vaticana N. 15 del Fondo Borgio-Ilirico. Parte IV* (ff. 356-453). Т 1 (Докторська дисертація: Папський Східний Орієнтальний Інститут, 2005). Roma 2005, с. 116-120.

¹⁰ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос — наша Пасха»*, п. 500-509.

¹¹ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос — наша Пасха»*, п. 502.

¹² Див. *Архиєратикон або Святительський Служебник*, видав Синод УКЦ 1988, с. 174-181, 211-215.

Дані посвячення мають прийматися особами із усвідомленням великої відповідальності, оскільки вони даються на служіння, а не на панування над іншими в Церкві.

Розуміння терміну освячення

Катехизм УГКЦ підкреслює: «Церква освячує місця зібрання¹³, різні речі, вилучаючи їх зі світського вжитку й призначаючи для богослужбового використання»¹⁴. Із цього випливає, що освяченнями називаються ті священні дієства, якими деякі місця і предмети призначаються на служіння Богові; вони є:

1. Місцеві, як, наприклад, освячення храму, каплиці, цвинтаря¹⁵...
2. Предметні, як, наприклад, освячення мира, антимінсу, престолу, хреста, води¹⁶...

Освячення храму займає найважливіше місце серед освячень, зв'язаних з місцем. Хоч Господь є «всюди і все наповняє», але людині необхідно, аби щось нагадувало їй про існування божественного виміру навколо та задля неї. Цим священним місцем, образом Божого Царства на землі є храм, де утаєнно в кивоті перебуває Ісус Христос. Тому новозведений храм освячує єпархіяльний єпископ¹⁷ або делегований ним єпископ чи священник. Це освячення є немов хрещенням, тобто є позначенням певного місця, де діє в особли-

¹³ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос — наша Пасха», п. 504.

¹⁴ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос — наша Пасха», п. 502.

¹⁵ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос — наша Пасха», п. 504.

¹⁶ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос — наша Пасха», п. 504.

¹⁷ Див. Кодекс Канонів Східних Церков. Львів 1995, Кан. 871; Архиєратикон або Святительський Служебник, видав Синод УКЦ 1988, с. 222.

вий спосіб Господь Бог в цьому світі. Входячи щоразу в церкву Божу — храм, людина поєднується з Господом для поклоніння та служіння Йому.

Важливе значення для Церкви також мають освячення предметні, як мира, антими́нса, престолу, хреста, а також води, яку Церква вживає для різних потреб.

Розуміння терміну благословення

Катехизм УГКЦ підкреслює: *«Церква благословить середовища і засоби праці людей»*¹⁸. Із цього випливає, що благословеннями називаються ті священні дієства, якими Церква для людей (та їх різних сфер діяльності) вимолює благодаті Божої, вони є:

1. Особові, як, наприклад, благословення дітей до школи, солдатів до війська, хворих¹⁹...
2. Місцеві, як, наприклад, благословення дому, поля, заводу, млина²⁰...
3. 3) Предметні:
 - а) які є зв'язані з поліелейними празниками, як, наприклад, благословення свічок на свято Стрітіння Господнього, благословення верби в Квітну неділю, благословення артоса, м'яса та яєць на свято Воскресіння Господнього²¹...
 - б) які не є зв'язані з жодними празниками, як, наприклад, благословення транспортного засобу, корабля²²...

¹⁸ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви *«Христос — наша Пасха»*, п. 507.

¹⁹ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви *«Христос — наша Пасха»*, п. 507.

²⁰ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви *«Христос — наша Пасха»*, п. 507.

²¹ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви *«Христос — наша Пасха»*, п. 508-509.

²² *Требник (освячення і благословення)*. Львів 2010, с. 234-241.

Важливо також зауважити, що окрім благословень для осіб, також існували чи існують і до сьогодні в українських церквах Київської традиції також благословення для істот, як, наприклад, худоби²³, бджіл²⁴...

Висновок

Дією церковних посвячень, освячень і благословень є примноження благодаті Божої і обмеження впливу злого духа. Через них, як Східна, так і Західна Церква показує свою особливу опіку над своїми дітьми-вірними.

Щодо здійснення церковних посвячень, освячень і благословень, то в Східній Церкві візантійського обряду існують такі умови, що посвячення може здійснити тільки єпископ (чи архімандрит), освячення деякі може здійснити тільки єпископ, як, наприклад, освячення мира, антимінса, інші може здійснити як єпископ, так і, за його дорученням, також священник, як, наприклад, освячення храму, кладовища, а ще інші може здійснити

²³ Див. *Требникь*. Санкт-Петербург 1995, арк. 183-184; *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату 2000, с. 379-380; *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 247-249; *Требникь* (в 4-х частях). Том IV. Сретенский монастирь 2013 г, с. 488-499.

²⁴ Див. *Требник*. Супрасль 1736, арк. 554-562; *Требник*. Унів 1739, арк. 278 зв.-282; *Требник*. Унів 1744, арк. 278 зв.-282; *Требник*. Почаїв 1786, арк. 483 зв.-485 зв.; *Требник*. Львів 1873, арк. 960-966; *Требник*. Перемишль 1876, арк. 292-298; *Требникь вь двухъ частяхъ*. Москва 1894, арк. 220 -222зв.; *Требник*. Львів 1925-1926, арк. 474- 475; *Требник*. Жовква 1926, с. 531-537; *Требникь*. Санкт-Петербург 1995, арк. 183-184; *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату 2000, с. 389-397; *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату 2000, с. 379-380; *Требникь* (в 4-х частях). Том III. Сретенский монастирь 2013 г, с. 441-449; *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 247-249; *Требникь* (в 4-х частях). Том IV. Сретенский монастирь 2013 г, с. 488-499.

силою своєї влади, як єпископ, так і священник (який має владу від єпископа на священнодіяння на певному визначеному місці чи території), як, наприклад, освячення священничих риз, богослужбового посуду, а благословення всі може здійснити, як єпископ, так і священник.

Церковні посвячення, освячення та благословення подібні між собою, а також подібні до чинів Святих Таїнств установлених Ісусом Христом. Чини одних є довші, інші коротші. Обряди, які вживаються в них, містять: молитви, знаки Святого Хреста, а також деякі містять і читання Святого Письма, покладання рук, окроплення свяченою водою і кадіння.

Важливо підкреслити, що коли у терміні «посвячення» не виникає проблем щодо його визначення, а також не виникає коалізії (неоднозначного розуміння) із іншими термінами, як от «освячення» і «благословення», то у термінах «освячення» і «благословення» деколи виникає коалізія. У випадку коли це відбувається, то це стається, щоб не друкувати два рази той самий текст із назвою чину освячення та назвою чину того самого під назвою «благословення», щоб зберегти папір. В таких випадках вживають в церковній практиці два терміни разом «благословення і освячення». Наприклад, для вжитку в храмі ікону освячують, а для вжитку вірних вдома ікону благословляють; так само воду для храмового вжитку освячують, а для приватного вжитку благословляють. Тому в цих випадках, коли виступає коалізія, вживають подвійну термінологію в требнику, наприклад, чин благословення і освячення ікон²⁵, чин благословення і освячення богослужбового посуду²⁶.

²⁵ Див. *Требник (освячення і благословення)*. Львів 2001, с. 370-376.

²⁶ Див. *Требник (освячення і благословення)*. Львів 2001, с. 393-412.

Хотів би зауважити, що у Східній Церкві терміни «благословення» і «освячення» вживалися²⁷ та вживаються і до сьогодні деколи як синоніми²⁸. Тому дотепер немає конкретного такого поділу і в українських православних Церквах (Українська Православна Церква Московського Патріархату²⁹ та Українська Православна Церква Київського Патріархату³⁰), оскільки над цим поділом ніхто конкретно, напевно, не замислювався протягом церковної історії, а просто робилися переклади із грецьких джерел на церковнослов'янські (чи на українські в УПЦ КП³¹ чи УГКЦ³²). Цей поділ, хоча розмитий, але перший раз з'явився в Катехизмі УГКЦ³³, а також був представлений, хоч не досить професійно в каноні 112 § 1-2 Партикулярного права УГКЦ 2015 р.³⁴ та залишається і до сьогодні в такому представленні у даному каноні Партикулярного права УГКЦ, проголошеному в 2018 р.³⁵

²⁷ Див. *L'Eucologio Barberini gr. 336 (VIII sec.), a cura di, Stefano Parenti e Elena Velkovska*, 2 ed., riveduta con traduzione in lingua italiana. Roma 2000. (Chupungco A. J. *Scientia liturgica: manuale di Liturgia*, vol. IV, 1 ed., Italia: Piemme 1998, p. 393).

²⁸ Див. *Εὐχολόγιον τὸ μέγα τῆς κατὰ ἀνατολὰς ὀρθοδόξου καθολικῆς Ἐκκλησίας*. Venezia 18622 (Atene 1986).

²⁹ *Требникъ*. Издательство Московской Патриархии 2000, с. 375-832.

³⁰ *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату 2000, с. 5-413.

³¹ *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату 2000, с. 5-413.

³² Див. *Требник (освячення і благословення)*. Львів 2001, с. 285-428.

³³ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос — наша Пасха»*. Львів 2011, п. 501-509.

³⁴ Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви. Спецвипуск «Благовісника Верховного Архієпископа Києво-Галицького Української Греко-Католицької Церкви 2015 року», Березень 2015, Кан. 112 § 1-2.

³⁵ *Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви*. Спецвипуск «Благовісника Верховного Архієпископа Києво-Галицького Української Греко-Католицької Церкви 2015 року», Березень 2015, Кан. 112 § 1-2; *Канони партикулярного права УГКЦ* (2018 р.), Кан. 112 § 1-2 http://www.ugcc.ua/official/official-documents/kanony/kanoni_partikulyarnogo_prava_ugkts_82426.html

Із вищесказаного випливає, що в ситуації, коли церковний текст може вживатися священнослужителем, як для освячення, так і для благословення (коли виступає коалізія) потрібно вживати в требнику, при виданні, в назві, два терміни одночасно — освячення і благословення (для збереження паперу і для легкості ваги богослужбової книги требника). В усіх інших випадках пропоную робити розрізнення щодо освячень та благословень, зберігаючи подану вище логіку щодо поділу церковних посвячень, освячень та благословень.

PETRO SABAT

Explanation of theological terms: ordination, dedication and blessing according to the teachings of the UGCC

This publication presents an understanding of theological terms: ordination, dedication and blessing. The similarity of church ordination, dedication and blessing to the 7th Sacraments, as well as their difference, is indicated. Particular attention is paid to the difference between church ordination, dedication and blessing according to the UGCC doctrine.

Key words: theological terminology, meaning of theological terms, ordination, dedication, blessing